

в европейских интеграционных процессах. В частности, проанализированы основные вызовы для Украины в условиях курса на европейскую интеграцию и наиболее актуальные проблемы внутренне- и внешнеполитического пространства.

Ключевые слова: европейская интеграция, Европейский Союз, расширение ЕС, европейская политика.

Sokur O. Ukraine – EU relationship: in search of the perfect model of cooperation.

The question considered in the article is about the place that Ukraine occupies in the processes of European integration. Particularly, the article contains the analysis of the main challenges faced by Ukraine in the context of the European integration course and the most actual problems of internal and foreign policy space.

Key words: European integration, European Union, EU's enlargement, European policy.

Надійшла до редакції: 29.04.14 р.

УДК 352

О. Г. Тіт

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ЛОКАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В УКРАЇНІ

Запропоновано огляд локальних політичних партій в Україні. Виокремлено два типи локальних політичних партій: адміністративний та ідеологічний, також наведені приклади локальних політичних партій за кожним типом. До першого типу віднесли політичні партії, головною ознакою якої є зростання за допомогою адмінресурсу та наявності в керівному апараті авторитетних регіональних політиків, другий у свою чергу відрізняється наявністю певних ідеологічних приписів, які притаманні певній соціальній групі чи регіону. Окреслені перспективи подальшого розвитку та становлення локальних політичних партій

Ключові слова: політичні партії, локальний, вибори

Останні місцеві та загальнонаціональні вибори показали всім нам зростання популярності та поширення партій локального значення. У свою чергу вони все частіше є політичними проектами, які мають певну особливість, тобто їх придатність для реалізації певних цілей, що робить їх невід'ємним інструментом політики. Найбільш розповсюдженою є тенденція, коли такі політичні сили становляться політичними проектами певних бізнес груп, створюючись під конкретну особистість та/чи під певні вибори. Цьому сприяли декілька факторів: по-перше, встановлення пропорційної виборчої системи, по-друге, бізнес еліти вбачають в цьому гарний інвестиційний проект, за допомогою якого можливо лобювання власних інтересів.

Головним позитивним моментом виникнення/створення таких локальних політичних проектів є більш тісний їх зв'язок з місцевими органами влади, оскільки загальнонаціональні політичні сили є підконтрольними своєму центральному керівництву.

Сучасні тенденції розвитку політичних партій спонукають до всебічного та детально вивчення процесу становлення та розвитку саме локальних політичних партій.

Політичні партії є одним з найголовніших інститутів політичного процесу в Україні. Адже саме від політичних партій залежить формування якісної політичної еліти, а виходячи з цього і якість приймаємих управлінських рішень. На сучасному етапі становлення української політичної науки спостерігається недостатня увага дослідженню функціонування і організації політичних партій саме на місцеву рівні. Серед науковців, які займаються вивченням даної проблематики можна назвати М. Обушного, М. Примуша, А. Романюка, Ю. Шведа [4].

Думаю не потрібно приділяти значну увагу вивченню поняття «політична партія». Найбільш загальноприйнятим визначенням є розуміння політичної партії як об'єднання людей на певній ідейній основі на відповідних політичних принципах, основним завданням якого є завоювання та використання політичної влади. Згідно ст. 2 Закону України «Про політичні партії» політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку,

що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах [3].

У свою чергу під локальними партіями ми розуміємо політичні партії, які не просто діють на певній території, а виступають за розширення прав цієї території стосовно центру. Локальні партії можна розглядати не тільки як формування за територіальним принципом, але й часовим проміжком, чи розмахом/спрямуванням/масштабом дії або локальним у сенсі досягнення певної локальної мети, або як підтримка/піар окремої людини.

Дуже важливо розуміти, що локальність цих політичних проектів полягає не тільки в їх приналежності до певного регіону, а й на прикладі останніх місцевих виборів ми чітко побачили, що вони можуть створюватись для піару/підтримки певної людини, ідеї, отримання впливу на громадськість. Локальність може проявлятися й у роботі лише на певні вибори.

До причини піднесення локальних партій можна віднести наявність певної правової неупорядкованості відносин між центром і регіоном, незалежно від того, які питання покладено в основу – економіка, розвиток національної мови, релігії, культури. Часто територіальна основа соціополітичного поділу підсилюється етнічними та релігійними поділами. Така ситуація має місце у Бельгії, Північній Ірландії, Шотландії та Уельсі в складі Сполученого Королівства, Каталонії та Країні Басків в Іспанії. Локальність відповідає загальному поняттю децентралізації: вона визначається тим фактом, що місцеві керівники партій виділяються з місцевого ж середовища, діють самостійно, мають значні повноваження, вони мало залежать від центру і основні рішення приймають самі. Децентралізація робить значний вплив на політичну позицію партій: вона орієнтує партії на регіональні інтереси [1].

Відповідно до діючого законодавства, створення в Україні партії за регіональною ознакою заборонено [2]. Однак безліч партій, що мають національний статус, по суті, є партіями суто регіональними. Більшість обласних організацій таких партій – структури, існування яких досить формальне і активізуються вони лише перед виборами.

На початку 90-х років такі локальні політичні партії здебільшого з'являлись лише у певних регіонах, які

характеризуються певною окремішністю, прагнули більшої автономізації, особливого політичного статусу власного регіону (АРК, Закарпатська область, Чернівецька область).

Дотепер ці партії чинили досить незначний вплив на хід політичного життя країни. Але після 2004 року можливості для локальних політичних партій були значно розширені. Цьому сприяло прийняття нового виборчого законодавства, введення пропорційної виборчої системи на обласному і районному рівні.

Умовно можна поділити локальні політичні партії на два типи за такими ознаками як адміністративність та ідеологічність. Адміністративний тип локальних політичних партій характеризується наявністю в керівному апараті політичної партії авторитетних регіональних політиків або політиків, які вже займають керівні посади в цьому регіоні. Такі локальні політичні партії зростають головним чином за допомогою контрольованого адміністративного ресурсу, авторитету регіональної влади, активних дій з побудови партійної вертикалі області та партизації місцевого чиновництва.

Прикладом таких партійних проектів можна було б віднести:

1. Всеукраїнське об'єднання «Громада», лідером якої був Павло Іванович Лазаренко. У 1990–1992 рр. – Народний депутат України I скликання. З липня по вересень 1995 року – губернатор Дніпропетровщини. З вересня 1995 по травень 1996 рр. – Перший віцепрем'єр міністр України. З травня 1996 до липня 1997 рр. – Прем'єр-міністр України. Паралельно, в 1994–1998 рр. – Народний депутат України II скликання і глава Дніпропетровської облради. Після відставки з поста голови Кабміну Павло Лазаренко став лідером парламентської фракції «Єдність». У вересні 1997 року очолив Всеукраїнське об'єднання «Громада». 1998–2002 рр. – Народний депутат України III скликання. Лідер фракції «Громада» (партія на виборах зуміла подолати 4-відсотковий «прохідний» бар'єр) [5].

2. СДПУ (о), головою партії з жовтня 1998 є Віктор Володимирович Медведчук (після програшу партії на парламентських виборах 2006 року він заявив про відставку), який з липня 1998 р. – заступник Голови Верховної Ради України, з січня 2000 р. по грудень 2001 перший заступник Голови Верховної ради України. Медведчук був одним з найвпливовіших людей в оточенні президента України Леоніда Кучми, можливим претендентом на пост прем'єр-міністра і навіть президента України. Фактично СДПУ (о) керувала наступна група: Віктор Медведчук, брати Ігор і Григорій Суркіси, екс-мер Києва на початку 1990-х Валентин Згурський, бізнесмен Богдан Губський, Юрій Лях, Юрій Карпенко, Олександр Зінченко, Юрій Плужников.

Організації СДПУ (о) формувалися з урахуванням «адміністративного» ресурсу – в партію у повному складі вступали працівники структур, пов'язаних з СДПУ (о): так, ряд організацій в Галичині був створений на базі місцевих податкових інспекцій (у Львові обласну організацію партії очолював рідний брат Віктора Медведчука Сергій Медведчук, відповідно, в партію активно вступав малий і середній бізнес, забезпечуючи лояльне ставлення податківців до свого бізнесу; схожа ситуація з організаціями СДПУ (о) була в Рівному та Тернополі). Найбільш сильні позиції СДПУ (о) були в Закарпатті [8].

3. «Громадська сила», лідером якої був Загід Краснов, який на президентських виборах 2004 року очолював штаб

Віктора Юшенка у м. Дніпропетровську. С лютого 2005 по червень 2005 року працював на посаді виконуючого обов'язки заступника голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації. Депутат Дніпропетровської міської ради IV та V скликань. З 2006 року – голова фракції «Блок Лазаренка – Громадська сила» в Дніпропетровській міській раді та керівник коаліції більшості міськради. С 2008 заснував і став лідером найбільшої і впливової громадської організації Дніпропетровської області «Громадська сила». Але на місцевих виборах 2010 року, ми могли спостерігати повне фіаско як лідера так і самої організації. Головними чинниками провалу стали норми закону, які забороняли брати участь у виборах блокам, а також партіям, зареєстрованим менше, ніж за рік до виборів, а також велика кількість чорного піару, який було використано здебільшого проти самого лідера організації. Під час передвиборчої кампанії за рішенням суду політична сила «Громадська сила» не мала права брати участь у виборах. Її представники брали участь у виборах як члени зовсім незнайомої людям партії «Народний порядок», а сам лідер був змушений балотуватися від «Нашої України». Політична сила не здобула жодного місця [6].

Не виключено, що до наступних виборів будуть розгорнуті й інші регіональні політичні проекти, авторами яких стануть губернатори українських областей або інші впливові регіональні політики.

Ідеологічний тип локальних політичних партій характеризується відстоюванням політичними силами інтересів, специфічних для даного регіону. Також під ідеологічний тип локальних політичних партій підпадають ті політичні сили, що мають ідеологічні установки, актуальні лише для деяких груп населення, котрі компактно живуть у межах певного регіону.

Як приклад політичних партій ідеологічного типу можна виокремити:

ВО «Свобода» – партія націоналістичного спрямування, яка об'єднала в собі інші націоналістичні політичні сили (КУН, ОУН (Б) та ОУН). У своїй програмі ВО «Свобода» виступає за Українську державу, в якій український народ посідатиме «належне йому панівне становище» [7]. Спочатку мала значне представництво саме в місцевих радах областей Західної України. На даний час ця політична сила представлена і у Верховній Раді України.

Партію «Русское Единство», яку було створено в грудні 2009 року з ініціативи Російської громади Криму і Громадянського активу Криму і підтримано багатьма іншими проросійськими організаціями. У 2010 році, після створення Всекримського руху «Русское Единство», російські організації, які брали участь у його створенні, дійшли висновку про необхідність формування російської партії України. На виборах, що відбулися в Україні 31 жовтня 2010 року партія «Русское Единство» подолала тривідсотковий бар'єр на виборах до Верховної Ради АР Крим набрав 4,02 % голосів, і таким чином зайняла 5 місце і отримала 3 мандати зі ста. Голова партії «Русское Единство» Сергій Аксьонов, голова Російської громади Криму Сергій Цеков і голова Конгресу російських громад Криму Сергій Шувайников стали депутатами Верховної Ради АР Крим. Високі результати «Русское Единство» отримало в м. Бахчисараї, де вдалося провести кандидатів не тільки за партійними списками, але і по мажоритарних округах. Мером Бахчисараю обраний кандидат від партії «Русское Единство» Костянтин Рубаненко [9]. Від 30 квітня 2014 року діяльність цієї політичної партії є

забороненою в Україні.

На сьогоднішній момент можна говорити і про значну політичну активність кримсько-татарського руху, але його діяльність та подальша політизація на даний час є скрутною та важко прогнозованою.

Діяльність локальних політичних партій знизилася своєю активністю та ефективністю функціонування після виборів 2010 року, коли чітко простежувалась централізація влади в руках Партії Регіонів. На прикладі Дніпропетровська можна сказати про існування трьох нових популярних місцевих політичних сил, які приймали участь у виборах: «Наш дім – Дніпропетровськ», «Україна Майбутнього», «Громадська сила». За результатами виборів, перша фактично вилася в Партію Регіонів ще до дня виборів, т. к. її лідер Ігор Циркін був призначений першим заступником мера м. Дніпропетровська, на даний час народний депутат України все від тієї ж Партії Регіонів. Друга отримала по 4 місця в обласній та місцевій раді, 8 місць районних депутатів, але не змогла реалізувати свої ідеї і на даний час цей політичний проект самоліквідувався і не функціонує. Третя, як я зазначала вище отримала поразку, внаслідок всіляких перепон з боку тодішньої влади.

На мою думку, саме як політичні сили, вони всі програли, адже жодна з них не має на сьогодні ніякої підтримки, довіри у населення. Отже, приклад Дніпропетровська показує нам, що ефективність функціонування та розвитку локальних політичних партій за умов існування сильної партії влади є неможливим.

Але все ж таки у перспективі хотілося б зазначити, що розвиток локальних політичних партій буде достатньо ефективним за умов невисокого прохідного бар'єру, це дасть змогу виступати самостійними учасниками виборчого процесу, а не об'єднуватись з більш відомими чи впливовими політичними силами. І якщо на загальнонаціональних виборах шанси на подолання прохідного бар'єру все ж таки залишаються низькими (за умов популярності лише в певному регіоні чи у певній групі населення), то на регіональному рівні програми загальнонаціональних партій, де акцент робиться на масштабних проектах, спрямованих перш за все на розбудову держави, стануть для виборців менш актуальними, ніж чіткі й зрозумілі заклики локальних політичних партій з урахуванням особливостей регіону.

Також значним поштовхом до зростання популярності та рівню впливу локальних політичних партій стане розвиток саме партій ідеологічного типу, які будуть мати чітку ідеологічну основу, особливо якщо вона підкріплена наявністю соціальних розламів серед населення чи ґрунтується на певних специфічних проблемах даного регіону. Прикладом таких соціальних проблем можуть стати істотні мовні, культурні або релігійні відмінності, що є занадто локальними для їхнього використання на національному рівні.

На даний час важко робити аналіз перспектив з огляду на початок нової хвилі політичних реформ. У випадку розширення повноважень на місцях посиляться партійна конкуренція на місцевому рівні, що у свою чергу призведе до розвитку локальних політичних партій. Але все це може призвести до намагання впливових національних партій укріпити свої позиції на місцях, що в свою чергу може призвести до посилення тиску на місцеві партії, боротьбу за кадровий ресурс і підтримку населення. Наявність політичної підтримки на національному рівні, ширших фінансових можливостей, інтелектуальної й інформаційної підтримки, а також упізнаваність бренда

дає регіональним представництвам національних партій набагато більше шансів у їхній боротьбі з регіональними партіями, що є досить незначними на національному рівні.

Підбиваючи підсумок, хотілося б зазначити про наявність локальних політичних партій з часів незалежності України. Незважаючи на це, вони не отримували ніякої підтримки чи стимулювання у свої діяльності. Тому, з огляду на те, що існуюча система, коли місцеві регіональні еліти виявилися неспроможними ефективно представляти інтереси регіонів в «центрі» і є зацікавленими в лобюванні виключно власних економічних інтересів, на думку багатьох експертів концепція адміністративної реформи, яка передбачає розширення компетенції органів місцевого самоврядування є найбільш актуальною. Адже саме сьогодні, коли Україна стоїть на порозі змін, дуже важливо формування якісної політичної еліти, збалансованої моделі державного управління, сильної місцевої еліти, яка готова отримати не тільки значну частину повноважень та фінансових ресурсів, а й взяти на себе відповідальність за розвиток регіону і адекватно реагувати на виклики сьогодення.

Бібліографічні посилання

1. Дюверже М. Политические партии [Електронний ресурс] / М. Дюверже – Режим доступу: http://polbu.ru/duverzhe_parties/
2. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2487-17>
3. Закон України «Про політичні партії в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
4. Лебедюк В. Політичні партії в Україні: особливості діяльності на місцевому рівні [Електронний ресурс] / В. Лебедюк – Режим доступу: http://cpr.oa.edu.ua/wp-content/uploads/2013/02/8_Lebediuk.pdf
5. Офіційний сайт ВО «Громада» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hromada.org.ua/>
6. Офіційний сайт ВО «Громадська сила» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.gromadska.org.ua/>
7. Офіційний сайт ВО «Свобода» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.svoboda.org.ua/>
8. Офіційний сайт СДПУ(о) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sdpuo.com/about/>
9. Портал русских Крыма [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ruscrimea.ru/>
10. Романюк А. С. Від соборності до незалежності: стан та динаміка інтеграції українського суспільства у контексті європейських процесів. – Львів: ЦПД, 2009. – 140 с. [Електронний ресурс] / А. С. Романюк, Ю. М. Сокирка – Режим доступу: http://www.franko.lviv.ua/faculty/Phil/sobornist_knyzka/sobornist_r5.htm

Тит О. Г. Локальные политические партии в Украине.

Предложен обзор локальных политических партий в Украине. Выделены два типа локальных политических партий: административный и идеологический, также приведены примеры локальных политических партий по каждому типу. К первому типу отнесли политические партии, главным признаком которых являются рост с помощью админресурса и/или наличие в руководящем аппарате авторитетных региональных политиков, второй в свою очередь отличается наличием определенных идеологических предписаний, которые присущи определенной социальной группе или региону. Обозначены перспективы дальнейшего развития и становления локальных политических партий.

Ключевые слова: политические партии, локальный, выборы

Tit O. G. Local political parties in Ukraine. Provides an overview of local political parties in Ukraine. Two types of local political parties: the administrative and ideological, as examples of local political parties for each type. The first type carried political parties, the main character of which is growth through administrative resources and / or the presence in

the governing apparatus authoritative regional politicians, the second in turn characterized by the presence of certain ideological prescriptions that are inherent in a particular social group or region. The prospects for the further development and establishment of local political parties.

Keywords: political parties, local, elections

Надійшла до редколегії: 29.04.14 р

УДК 327:005.733]:339-048.35](045)

Ю. А. Цирфа

РОЛЬ КУЛЬТУРНОЇ СКЛАДОВОЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДЕРЖАВИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МОДЕРНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Розглянуто роль культурної складової зовнішньополітичної ідентичності держави в процесі становлення системи міжнародних відносин. На основі використання ключових постулатів конструктивістського підходу, виявлено, що певні уявлення та культурні ареали окремих держав дозволяють установити культурний базис систем міжнародних відносин, у рамках яких вони формуються. Проаналізовано механізми утворення й передумови можливого існування основних типів культури системного спрямування.

Ключові слова: зовнішньополітична ідентичність, культура, система міжнародних відносин, держава, загальноприйняте знання.

Постановка проблеми. Сучасна наука про міжнародні відносини не містить єдиного підходу до виникнення, становлення та розвитку феномену зовнішньополітичної ідентичності. Найпоширенішою в цьому ключі є думка представників конструктивістського напрямку досліджень, згідно з якою формування інтересів та зовнішньополітичних ідентичностей держав відбувається в процесі налагодження інтеракцій між ними. Якщо становище держави дозволяє їй реалізувати курс самопозиціонування, основною причиною конструювання даного явища виступає виключно практична діяльність цього актора. Якщо ж практична діяльність держави зазнає змін, автоматично змінюється й міжсуб'єктне знання, котре конституює певну систему міжнародних відносин [6, с. 405], таким чином трансформуючи структуру взаємин між окремими елементами цієї системи та, відповідно, реконструюючи її культурний вимір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виокремлюючи культурну складову в ролі однієї з ключових детермінант формування та трансформації сучасної системи міжнародних відносин, автор звертався до робіт А. Вендта, У. Вітта, Р. Доті, Т. Ріссе-Каппена, М. Фіннемора та К. Сіккінк тощо. Однак, відзначаючи вагомість культурної складової в процесі розвитку міжнародних відносин, ці праці лише частково торкаються значення зовнішньополітичної ідентичності міжнародного актора (зокрема, держави) під час конституювання систем міжнародних відносин.

Відповідно, метою даного дослідження є визначення ролі культурної складової зовнішньополітичної ідентичності держави в процесі становлення системи міжнародних відносин та детермінування взаємозв'язку цього феномену з конституюванням її окремих елементів та, відповідно, конструюванням системи у цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Змістовно соціальний конструктивізм виступає свого роду «комплексним підходом», котрий у цілому об'єднує кілька ключових напрямів досліджень агентсько-структурного конструкту міжнародних відносин. Хоча, з точки зору ідейно-смыслового наповнення систем міжнародних відносин та трансформації їхніх елементів (окремих акторів), основними постулатами теорії соціального конструктивізму можна вважати такі

припущення:

1) основу суспільних відносин, котрі включають і рівень міжнародних взаємодій, в основному складають окремі уявлення та ідеї, які існують у соціальному середовищі;

2) подібно до певних ідей та припущень, міжсуб'єктні вірування є сконцентрованими за суттю та широко розповсюдженими в межах окремих соціальних груп;

3) наявні спільні вірування допомагають виявити конструкт інтересів та ідентичностей окремих колективів;

4) існують окремі соціальні механізми формування та реалізації міжсуб'єктних відносин: так, державний суверенітет не має матеріального підґрунтя, проте існує за рахунок наявності стійкого колективного переконання в тому, що члени даного «державного» колективу мають змогу існувати й розвивати свою діяльність на основі цієї норми [2, с. 391-416].

Розглядаючи аргументацію конструктивістів, Р. Доті піддає критиці їхні твердження щодо соціального конструювання держав, котре, на її думку, може мати місце лише за умови унітарності останніх [1, с. 138-139]. На думку ж А. Вендта, навіть за умови наявності мультиплікативних образів на внутрішньополітичному рівні, держави виступають соціально сконструйованими унітарними акторами в процесі їхньої взаємодії по відношенню до третіх сторін [5, с. 5]. У свою чергу, Р. Доті зазначає, що держава не може вважатися унітарним актором, адже постійно перебуває під тиском різноманітних опозиційних сил, котрі мають здатність направити її дії у багатьох абсолютно протилежних напрямках [1, с. 138-139]. На противагу їй, А. Вендт стверджує, що, налагоджуючи мережу взаємодій з «Іншими», окрема держава також може послуговуватися мультиплікативними ідентичностями, однак вона, все-одно, виступає унітарним актором конструктивно [5, с. 5].

Відтак, інтереси та переконання держави не можуть бути сформовані до налагодження нею інтеракцій у межах міжнародного середовища. Звичайно, цей постулат також може бути піддано критиці на основі відсутності його контекстуального наповнення та існування фактів участі актора в окремих інтеракціях ще до завершення процесу його соціалізації. Однак до налагодження інтеракцій з іншими акторами міжнародних відносин суб'єкт виступає своерідною *tabula rasa* з точки зору можливості надання